

Türk Dünyası'nın Siyasî Sınırları

Prof.Dr. Hayati DOĞANAY*

Özet

Türk Dünyası, alanı 11.2 milyon km².yi aşan ve nüfusu, 1990'da 140 milyona ulaşan, bir büyük siyasî coğrafya birliğinin adıdır. Bu büyük siyasî dünyanın sınırları, Adriyatik denizi kıyılarından başlar ve Çin'in başkenti Pekin yakınlarındaki, ünlü tarihî Çin seddine kadar devam eder. Sınırları içinde, 1991 yılında 8 bağımsız Türk devleti vardı. Ama bunlar, büyük Türk Dünyası arazisinin, ancak % 44'üne (4.9 milyon km².) egemendi. Kalan % 66 gibi yüksek bir payındaki (5.3 milyon km².) Türk devletleri, henüz bağımsız ve egemen değillerdir. Sovyet imparatorluğunun yerini alan Rusya Federasyonu, Gürcistan ve Çin'in işgalleri altındadırlar. Bir kazakistan veya Azerbaycan Türk devletlerinin, ne derecede bağımsız ve özgür olma hakları ise, Türk milletinin ecdadının ana yurdu olan *Altaylar* da, o ölçüde bağımsız olma hakkına sahiptir. *Sincan-Uygur Özerk Cumhuriyeti*, mutlaka bağımsız bir devlet olmalıdır. Bu topraklar, ikinci ana yurttaki büyük Türk milletinin, dede yurdudur. Bu tarihî gerçeği, milletimizin düşmanları da inkâr edemezler.

Türkiye'mizin, Türk Dünyasına dönük kültürel politikası yanlıştır. Sadece dil ve edebiyat araştırmaları bu ülkelerle aramızdaki iktisadî bağları kurmaya yeterli değildir. Bu büyük dünya, Türk coğrafyacı bilim adamları tarafından da; ülke ülke, bölge bölge ve yöre yöre etüd edilerek, yeraltı ve yerüstü potansiyel ekonomik kaynakları tanınmalı; Anadolu ile bu ülkeler arasında kurulması zorunlu olan köprü, iktisadî kaynaklar üzerine temellendirilmelidir.

Summary

Turkish World is the name of a large political geography the area of which exceeds 11.2 million square kilometers and the population of which is about 140 million in 1990. The boarders of this big political world starts from *Adriatic coasts* and ends at *Chine Wall* near Pekin, capital city of Turkey. There were 8 independent Turkish states within these borders in 1991. But, they included only 44 % (4.9 million square kilometers) of great Turkish World area. The Turkish states in the rest 66 % (5.3 million square kilometers) of area are not independet yet. They are under the occupation of Russian Federation, taking the place of Russian Empire, Georgia, and China. As it is the right of such Turkish states as Kazakistan and Azerbaycan to be independent, *Sincan-Uygur Antenonomous Republic* must, swely, be independent. These lands are the motherland of Turkish nation settling in second motherland. The enemies of our nation cannot deny this historical fact.

* Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Coğrafya Eğitimi Bölümü Öğretim üyesi ve Bölüm Başkanıdır.

Giriş:

Eski Sovyet imparatorluğunun dağılması sonucu Türkiye'nin önüne, Adriyatik'ten Çin seddine, geniş ufuklar açılmıştır....

22 Aralık 1991

T.C.

Başbakanı

Bu görüş, Dokuzuncu Cumhurbaşkanı'muz (17 Mayıs 1993 tarihinde, yedi yıllık bir süre için seçilmiştir) sayın DEMİREL'e aittir. Eski Sovyet imparatorluğunun resmen dağılması (21 Aralık 1991, Alma-Ata toplantısı) ve onun siyasal sınırları içinde bağımsız Türk devletleri (Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Tacikistan ve Özbekistan) kurulmasıyla ilgili olarak, Başbakan sıfatıyla görüşünün sorulması üzerine, yaptığı bir değerlendirmedir. Gerçekten de, XXI. yüzyıla girerken meydana gelen en önemli küresel siyasal olay, 74 yıllık ideolojik bir işkencenin (1917-1991) sona ermesi; hürriyet, eşitlik ve ekmek iddialarıyla dünya kamu oyunun aldatıldığı ütopyik bir sistemin, iflasının tescil edilmesidir.

Rus imparatorluğunun dağılması, Türk Dünyasına da rahat bir soluk aldırtmıştır. Bu bakımdan, ünlü Devlet adamımız Demirel'in vardığı yargı, doğru ve yerinde bir görüştür. Bir şartla ki, şayet Türk tarihi boyunca önümüze çıkan bu en büyük fırsatı, çok iyi ve akılcı bir biçimde değerlendirebilirsek....

Gerçekten de, bu küresel siyasal değişiklik, Türk Dünyasının önüne, geniş ufuklar açmıştır. Hatırlanacağı üzere Türk Dünyası, sadece bugünkü 814 578 km².lik Anadolu (790 200 km².) ve Trakya (24 378 km².) topraklarından ibaret değildir. Bu topraklar, büyük Türk milletinin ikinci ana yurdu olup, Türk Dünyası toplam ülke büyüklüğünün (11.2 milyon km².), sadece % 7.2'sine eşittir. Geniş Türk Dünyası arazisinin yaklaşık % 97'si, Türkiye'nin millî sınırlarının dışında kalır. Bu da, 10.3 milyon km².yi aşar. Başka bir ifadeyle, A.B.D (9 529 063 km².) ve Kanada (9 970 610 km².) gibi iki büyük dünya ülkesinden de, daha büyüktür.

Gerçi toplam alanları 4 milyon km².ye yaklaşan (3 994 400 km².) beş Batı Türkistan Türk devleti ile alanı 86.6 bin km². kadar olan Azerbaycan Türk devleti, 21 Aralık 1991 tarihi itibarıyla, resmen bağımsız ve egemen devletler olmuşlardır. Böylece de, ikinci ana yurt dışındaki Türk Dünyası'nın hemen hemen % 40'a yakını (4 081 000 km².si) işgalden kurtulmuştur. Bu başarı, sevinç ve heyecan vericidir. Çünkü, tıpkı 74 yıl öncesinde olduğu gibi bu ülkelerin semalarında, yine Türk bayrakları dalgalanmaktadır.

Bu gelişmeler, bir başlangıç sayılmalıdır. Hedefe varmak için, Türk milletinin önünde, daha uzun ve dönemeçli bir yol vardır. Çünkü, 1990 tahmini nüfusu 15 milyonu aşan ve *Sincan-Uygur* (Şinkiang-Uygur) özerk cumhuriyeti adıyla Çin'e bağlı olan Doğu Türkistan ile Rusya Federasyonu işgalinde bulunan 20 özerk Türk cumhuriyeti, bugün de işgal altında esir Türk Dünyası üniteleridir. Ayrıca, Balkan ülkeleri ve Orta Doğu ülkelerindeki Türk toplulukları, adım adım eritmeye çalışılmakta, sistemli bir asimilasyon politikasına muarız bulunmaktadır.

Böyle de olsa, sevinmemiz ve Türk Dünyası'nın geleceği adına ümitlerle dolu olmamız için, pek çok sebep vardır. Herhalde bunların en önemlisi, işgalci emperyalist Sovyet imparatorluğunun nihayet yıkılmış olmasıdır. Gerçi Türk âleminin büyük ve ezeli düşmanı Rus

ulusunun, Türk milletine yönelik bir potansiyel tehlike kaynağı olması, henüz bertaraf edilememiştir. Ama yine de, XXI. yüzyıla girerken, her zamankinden daha belirgin bir biçimde giderek küreselleşen ve şeffaflaşan dünyamızın, hiç şüphesiz en önemli siyasal olayı, Rus imparatorluğunun dağılması ve 22.4 milyon km².lik bu büyük arazinin, % 23.7 oranında küçülmüş olmasıdır (yaklaşık 5.3 milyon km²). Bu gelişme, komünizm karşısında, demokrasinin mutlak bir zaferidir. Öncüsü ise, S.S.C.B'nin son devlet başkanı Mihail Gorbaçov olmuştur. İktidarı devresinde, ülkede başlattığı *glasnost* (açıklık politikası) ve *perestroyika* (yeniden yapılanma) gibi demokratik reform hareketi, Rus halkı ve 1949'dan beri bu imparatorluğun hegemonyası altında bulunan Doğu Avrupa ülkeleri toplumlarına, konuşma ve siyasal sistemini seçme özgürlüğü getirmiştir. Gerek bu imparatorluğun uydusu olan ülkelerin ve gerekse Rus toplumunun tercihi, demokrasiden yana olmuştur. Bu nedenle *Gorbaçov, bir demokrasi kahramanı kabul edilmelidir.*

Demokrasinin, komünizme karşı en önemli zaferi olan bu siyasî değişme, Türk Dünyası açısından daha büyük bir önem taşır. Çünkü Türk milletinin önüne, Adriyetik'ten Çin seddine kadar, geniş bir siyasî ve iktisadî hayat sahası açmıştır. Bunu sezme, yeterli değildir. Türk Dünyası ufuklarının ardındaki yüksek siyasî ve iktisadî potansiyeli, çok iyi görmemiz ve teşhis etmemiz gerekir. Bunun yolu da, tarihte bir kez daha ender rastlanma ihtimali olan bu fırsatı, çok iyi ve dikkatli bir biçimde değerlendirmemizden geçer.

Belki yadırganacak ama, şunu açıkça itiraf etmek durumundayız ki, Türk aydını ve Devlet adamlarımız, Türk Dünyası'nın heyecan verici büyüklüğünü ve potansiyel gücünü, geç keşfetmişlerdir. Gerçi eşsiz önder Atatürk, daha 1935 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ni, her saha ve cephesiyle Türk Dünyası'nı tanımak ve tanıtmak üzere kurmuştur. Yüzyılların ihmialinden dolayı, kaybolma tehlikesi bulunan milletimizin zengin kültür ve uygarlığını gün ışığına çıkarmak için, uzun yıllardan beri bu yükseköğretim kurumunda yoğun bir çaba harcanmaktadır. Ama bu çabalar, yeterli olamamıştır. Çünkü bu konuda, Atatürk'ten sonra hemen hemen 1991-1992'ye dek, Türkiye'nin Türk Dünyası'na yönelik resmî bir politikası yoktu. Bunun da, bazı siyasî nedenleri bulunuyordu. Örneğin, Türk Dünyası ile ilgilenmenin, *turancılık* akımı taraftarı kabul edilmesi; hatta ırkçı ve istilacı fikirler taşımakla suçlanmaları gibi gerçek dışı iddialar, araştırmacıları rencide ediyordu. Ayrıca komünist yönetim, 70 yılı aşkın bir süre, millî kabul ettiği sınırlarını, âdeta demir ağlarla örmüşçesine, araştırma ve seyahat hürriyetine kapamıştı. Türkiye'ye Türk Dünyası'ndan bilgi akımı, çok sınırlı yarıtlarda ve Batı bilim çevreleri yoluyla gerçekleşebiliyordu.

Siyasî patilerüstü bir T.C. Devlet politikası kabul edilmesi gereken bu görev, zaman zaman bazı partilerin lehte veyaaleyhteki politalarına malzeme de yapılmıştı. Oysa bu millî ve ülvî görev, tek bir siyasî kadronun tekelinde kalamayacağı gibi, ırkçılık ya da turancılık görüşleriyle de ilgisi bulunmayan millî bir mesele idi; bugün de, yarı da öyle kalmalıdır. Zaten uzun yıllardan beri, tarihçi bilim adamlarımız Türk tarihini, radikal ve rasyonel cephesiyle incelemişler; bu önemli bilimsel sorunun pek çok yönü, objektif bir biçimde, artık aydınlatılmıştır. Ancak, şu önemli noktayı da kabul etmek durumundayız ki, Anadolu dışındaki Türk Dünyası'nın, örneğin, sosyolojik, etnografik, antropolojik, arkeolojik, jeolojik, metalojenik ve coğrafi bilimsel sorunları hakkında, bu gün bile bilgilerimiz çok eksiktir. Ayrıca, 1991 sonrasında, Türk Dünyası'na yönelik olarak uygulanan Devlet Kültür politikası da, yanlış düzenlenmiştir. Hiç şüphesiz ki dil, tarih ve din birliğinin sağlanması, toplumsal tesanütün temelidir. Ama bu temeller aılırken, siyasî bağların hedefi olarak iktisadî bağları kurmak, ihmal

edilemez esaslardan biridir. Bu ülkelerin, yeraltı ve yerüstü doğal kaynakları tanınmadıkça, iktisadî bağların kurulması, uzun yıllar gecikecektir. Çünkü, nelerin işletmeye açılacağı, Anadolu Türklüğü ile bu ülkelerin toplumları arasında nelerin ticaretinin yapılacağı, meçhul kalacaktır.

Ayrıca, unutmamak gerekir ki, kültür ve uygarlık tarihi olgularına, adına *vatan*, veya *yurd* dediğimiz, *coğrafi birlikler* göstermek zorundayız. Bunların ana yurdları tanınmadan, oluşma ve yok olma sebepleri açıklanamaz. İleri sürülen tezler, kanıtlanamaz. Tarihi görüş, veya edebî ürünler; öykü, menkıbe, efsane, masal yada destan mertebesini ileri geçemez.

Bu önemli görev, *coğrafya ilmi* ve dolayısıyla da, *coğrafyacılar* düşer. Gerçi bugünün Türk coğrafya bilim adamları, çağdaş coğrafi görüşlerle yetişmişlerdir. Ünlü coğrafyacılar Humboldt'un Asya ve Güney Amerika gözlemlerini, Mackinder'in jeopolitik teorilerini, veya İngiliz Kraliyet Coğrafya enstitüsü'nün daha 1830 yılında faaliyete geçtiğini... çok iyi bilirler. Ama coğrafyacı bilim adamlarımız, henüz Türk Dünyası coğrafyası sorunları hakkında, tarihçilerimizin Türk tarihine yönelik olarak yaptıkları yayınlar kadar yayın yapamamışlardır. Bunun da; coğrafya ilminin, tarih ilmi gibi, bir *arşiv ilmi* olmayışı; laboratuvarının, bizzat *arazi* oluşu; yeride gözlem yapma zorunluluğu bulunması... gibi güçlüklerden kaynaklandığı şüphesizdir.

Gerçi bugün, Türk Dünyası'nı her saha ve cephesiyle daha yakından tanımamız için, her zamankinden çok daha uygun bir ortam oluşmuştur. Artık Türk milletinin ana yurdu ile ilgilenen bilim adamlarına, bir siyasî kadronun taraftarı, turancı veya faşist gözlüğüyle bakılmıyor. Zaten bunlar, geçmişte de temelsiz görüşlerdi. Öte yandan olayın, ırkî mülahazalarla bir ilgisi olmadığı gibi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin, *Türk Dünyası devletlerini idare etmek* gibi bir talebi, yada hevesi de yoktur. Onların, ülkelerinde bağımsız ve egemen devletler olarak yaşamalarını istiyoruz. Aramızda, siyasî ve iktisadî bağlar kurmayı amaçlıyoruz.

Bu konuda, özellikle 1991 sonrasında, pek çok engel ortadan kalkmıştır. Artık kalıcı bir **Türk Dünyası politikası** oluşturmanın, tam zamanıdır. Elbette *Avrasya televizyon yayınları*, bu konuda büyük bir başarıdır. Dil, tarih ve din birliği kurma çabaları da, çok gerekli ve yerinde kararlardır.

Ancak yine de, T.C. Devleti'mizin **Türk Dünyası'na dönük politikası, yanlaştır.** Toplumsal bağları güçlendirici tedbirler alınırken, ekonomik bağları güçlendirici tedbirler, sürekli ihmal edilmektedir. Örneğin, Tuva, Buryat ve Komi özerk Türk cumhuriyetlerinin yerlerini çoğu aydınımızın bilmeleri bir yana, alanı Türkiye'nin üç katından daha büyük olan Kazakistan Türk Cumhuriyeti hakkında bile, pek bir şey bilmezler. Yerini, yeraltı kaynakları ve yerüstü kaynakları potansiyelini hiç tanımadığımız bu ülkelerle nasıl iktisadî bağlar kuracağız? Maden zenginliklerini, tarımsal potansiyelini, su gücü kaynaklarını, turistik zenginliklerini... velhasılkelâm, hiçbir şeyini tanımazsınız. **Peki, neye tâlipsiniz? Hiç, rast gele iktisadî politika olur mu?**

İşte bütün bunların, etüd edilme ve iktisadî politikanın, doğal ve beşerî potansiyel kaynaklar üzerine temellendirilmesi için, şunlar yapılmalıdır:

1- Türk Dünyası Araştırma Merkezi, bu konuda bütün akademik coğrafyacıların üye olduğu, bir merkez durumuna getirilmelidir.

2- Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nun adı, kuruluş yasasında yapılacak bir değişiklikle, **Atatürk Kültür, Dil ve Tarih-Coğrafya Yüksek Kurumu** şeklinde değiştirilmeli ve kurum bünyesinde, bir **Türk Dünyası Coğrafya Araştırmaları Enstitüsü** kurulmalıdır. Bu enstitüde araştırma konuları, tamamen.Türkiye dışındaki Türk ülkelerinden seçilmelidir.

3- **Türkiyat enstitüleri** kadrolarına, yeter sayıda coğrafyacı araştırmacılar da alınmalıdır. Bunların *lisans üstü araştırma tez konuları*, hep Türk Dünyası ülkelerinden seçilmeli ve daha çok, *bölgesel (regional) metod* ile çalıştırılmadılar.

Türk Dünyası, her saha ve cephesiyle, ama özellikle de, bu çok geniş coğrafi ünitelerin, yeraltı ve yerüstü **kaynakları** bakımından, etüd edilmeli ve tanınmalıdır. Onalara, Anadolu'yu yani Türkiye'yi de tanıtmak zorundayız. Hiç zaman yitirmeden, 1991 sonrasında oluşturulan **Türk Dünyası Araştırma Merkezleri** ile daha önce oluşturulmuş **Türkiyat enstitüleri** akademik kadrolarına, yeter sayıda coğrafyacı alınmalıdır. Uzun yıllardan beri, bu hatada ısrar edilmektedir. Aksinin yapılmasına devam edilirse, tarih ve dil bilinci ürünlerini, öykü-menkıbe-efsane-masal ve destan mertebesinde tutmaya mahkûm ederiz. Bu millî soruna, *hep bizim brans mensupları söz sahibi olsun* gibi, ebatları küçük bir pencereden bakmaya, hiç kimsenin hak ve yetkisi yoktur.

Kültür Bakanlığı'mızı, bu büyük eksikliği düzeltmeye davet ediyorum. Türk Dünyasını etüd edecek heyetler içinde; *çok sayıda coğrafyacı, arkeolog, sanat tarihçi, etnolog-etnograf, sosyolog, jeolog, ormancı, veteriner, ziraat uzmanı* gibi bilim adamları da, mutlaka yer almalıdır.

Coğrafya ilminin gücünü, her yetkili ve sorumlu, iyi anlamalıdır. Unutmayalım ki, bir zamanların dev *Büyük Britanya imparatorluğu* ve ondan türemiş bugünkü güçlü A.B.D, Kanada, Güney Afrika Cumhuriyeti, Avustralya ve Yeni Zelanda gibi gelişmiş devletler, aslında **Büyük Coğrafya Keşifleri** ve sonuçlarının eserdir. Coğrafyacı heyetler göndermişler; uzun yıllar içinde tanımışlar; sömürmüşler; işgal etmişlerdir.

Biz de gideceğiz; tanıyacağız; ama işgal etmeyeceğiz. Böyle bir niyetimiz yok. Bağımsız Türk devletlerinin, kalkınmasına; esir olanların da, bağımsız ve özgür olmalarına yardımcı olacağız. Karşılıklı ticaret yapacağız. Kardeşler, birbirlerinin siyasal ve ekonomik gücünden yararlanacak. Ancak, bileşik aile olmaya heveslenmeyeceğiz. Çünkü, çağımız için, geçerli bir model değildir.

Bu temel görüşleri, bir kez daha karar organlarının yetkililerine sunduktan sonra; şimdi, Türk Dünyası ile ilgili bir *makro envanter* çıkarmak istiyorum. Bunu yaparken, umuyorum ki Türk Dünyası, yakın bir gelecekte; *ülke ülke, bölge bölge* ve hatta *yöre yöre* parsellenip, coğrafyacı bilim adamlarımız tarafından şevkle etüd edilecek ve Türk aydınına yeterince tanıtılacaktır...

Türk Dünyası ülkelerinin Coğrafi Dağılışı

Bu başlık altında, Türk Dünyası ülkelerini, bugünkü, yani 1993-1994 yılı durumuna göre, üç gruba ayırarak incelemenin, sistematik olacağını sanıyorum. Bunlar;

1- Bağımsız Türk Dünyası Ülkeleri,

2- Özerk (muhtar, yarı bağımsız) Türk Ülkeleri,

3- Türk Nüfus Topluluğu Dağılım Bölgeleri,

diye sıralanabilirler.

Anadolu-Rumeli (Trakya) topraklarından oluşan Türkiye Cumhuriyeti Devleti, 21 Aralık 1991 tarihi itibarıyla oluşan Rusya Federasyonu (17 milyon km².) Avrupa ve Asya toprakları sınırları içinde kalan özerk Türk cumhuriyetleri, Kafkasya Türk devletleri ve özerk Türk cumhuriyetleri, Batı Türkistan Türk devletleri, Doğu Türkistan özerk Türk devletleri ile Orta Doğu ve Balkan ülkelerindeki Türk topluluklarının, kısaca, bu geniş Türk Dünyasının odak merkezi; başka bir ifadeyle tarih sahnesine çıkış ve dağılım yeri, hiç şüphesiz Türk Orta Asyası'dır. Asya ana karasının bu geniş bölgesi (yaklaşık 6 milyon km².), coğrafyacılar tarafından, iki büyük üniteye ayrılarak incelenir:

1- Batı Türkistan, yani Batı Türk ülkesi

2- Doğu Türkistan, veya Doğu Türk ülkesi

Bunlardan Batı Türkistan, alanı 4 milyon km².ye yakın (3 994 400 km².), büyük coğrafi üniteler olup; *Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan* diye, beş bağımsız Türk devleti topraklarından oluşur (Harita 1). Bu tarihî Türk bölgesi, uzun yıllar Rus hegemonyası altında kalmış ve özellikle 1917-1991 devresi komünist yönetimi tarafından, tarihî siyasal kimlik, etkili bir biçimde yok edilerek; büyük bir millet, yapay olarak beşe bölünmüştür. Ayrıca bu ülkelere, çok sayıda rus nüfus da yerleştirilerek, nüfusun arılığı bozulmuştur. Ama bu 70 yılı aşkın zulüm ve istibdat devri, 1991 yılında, resmen sona ermiştir. Artık bu geniş coğrafi üniteler üzerinde, Batı Türkistan Türk Devletleri, veya Devlet adamlarımızın sık kullandıkları bir terimle, *Orta Asya Türk Devletleri* adıyla, beş bağımsız Türk devleti vardır (Tablo 1). 21 Aralık 1991'de onaylanan bu statünün, ebedî olması bakımından bu ülkelerin, biran önce demokratik yönetim açısından kurumsallaşmalarını tamamlamaları ve ekonomik yapılarının güçlü olması, vurucu gücü yüksek silâhlı kuvvetler oluşturmaları gerekir. Çünkü, Rusya Federasyonu Devletinin emperyalist hedefleri, her zaman diriliğini koruyacaktır.

Türk Orta Asyası'nın doğusu; yaklaşık Pamir platoları-Altay dağları doğrultusunun doğusunda; içinde geniş tarım havzası, Takla-Makan çölü ve Çungarya havzasının yer aldığı; güneyden Karakurum ve Altın dağları ile kuzeydoğudan Büyük Altay dağları ile sınırlandırılmış geniş coğrafi üniteler, Doğu Türkistan (Doğu Türk ülkesi) olarak tanımlanır. Bu bölgeler, Türk milletinin tarihî kökeni bakımından, ayrı bir önem taşır. Çünkü, Tarım havzası ve Çungarya havzası arasında yer alan, yaklaşık E-W yönünde uzanan bu dağların çevresi (Urumçi, Turfan, Naşan gibi), Türk milletinin doğuş, çoğalış ve dört biryana yayılış merkezi olarak kabul edilir (Harita 2).

Bu bölgeler, bugün Sınca-Uygur (Şinkiang-Uygur) Özerk Cumhuriyeti adıyla, Çin'in işgalindedir. Oysa, alanı 1.7 milyon km².ye yaklaşan ve tahmini nüfusu 15 milyonu aşan bu özerk cumhuriyetin, nüfusunun % 90'a yakın bir oranı, Türk nüfustur (Tablo 2). Mutlaka bağımsız bir ülke olması gerekir.

Harita 1- Batı Türkistan ve 21 Aralık 1991 tarihinde burada oluşan bağımsız beş Türk cumhuriyeti: Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kirgizistan ve Tacikistan.

Tablo 1

Batı Türkistan'ın Siyasal Bölünüşü: Batı Türkistan Türk Devletleri
(21 Aralık 1991)

Devlet	Alanı(km ² .)	Nüfusu (1990, bin)	Başkenti
Kazakistan	2 717 300	16.300.0	Alma-Ata
Türkmenistan	488 100	3 714.3	Aşkâbad
Özbekistan	447 400	20 706.2	Taşkent
Kirgizistan	198 500	4 422.2	Bişkek
Tacikistan	143 100	5 358.3	Duşanbe
Toplam	3 994 400	50 501.0	

toprakları üzerinde yer alan **çağdaş Türkiye Cumhuriyeti Devleti**, aslında ecdadı (ataları) Doğu ve Batı Türkistan'lı olan, tarihin en eski milletlerinden birinin soyuna dayanır.

Tablo 3

Orta Asya Türk Dünyasının Alan ve Nüfus Büyüklüğü

Coğrafi Üniteler	Alanı (bin km ² .)	Nüfusu (1990- bin)
Batı Türkistan	3 994.4	50 656.0
Doğu Türkistan	1 646.9	15 811.7
Toplam	5 641.3	66 467.7

Gerçi 21 Aralık 1991 tarihi itibarıyla, dağılan 'eski S.Birliği'nin yerini, Rusya Federasyonu almıştır. Alanı 22.4 milyon km². kadar olan bu eski imparatorluk toprakları üzerinde, 14 yeni bağımsız devlet oluşmuştur (Tablo 4). Bununla birlikte Rusya Federasyonu toprakları, 17 milyon km².yi aşan alanıyla, eskiden olduğu gibi, yine dünyanın en büyük ülkesidir (dünya toplam karalar alanının, % 10'undan fazla). Ancak, bu ülkenin siyasal sınırları içinde, geniş bir esir Türk Dünyası daha vardır. Başka bir ifadeyle, *Batı Türkistan Türk Devletleri* ve *Azerbaycan* bağımsız olmakla, Rusya'nın işgalindeki bütün Türk devletleri bağımsızlığına kavuşmuş değildir. Bu Türk nüfus da, aslında şüphesiz orta Asya (özellikle Doğu Türkistan) kökenlidir. Bu bölgelerden, gerek bugünkü Doğu Avrupa'ya ve gerekse Orta ve Doğu Sibirya'ya doğru cereyan etmiş ve oralara yerleşmiş *Türk nüfus göçleri* sonucu, aradan bunca yüzyıllar geçtiği halde, bugün bu nüfus, Türk olma özelliklerini korumaktadır. Bunlara da bağımsızlıklarının verilmesi gerekir.

Rusya Federasyonu'na bağlı bu özerk Türk devletleri 20 kadar olup, toplam alanları 4.5 milyon km².yi, yani bugünkü Rusya Federasyonu ülkesinin % 26.5'ini oluşturur. Tahmini toplam nüfusları ise, 1990'da 20.6 milyon kadar olup, bu ülke nüfusunun % 13.7'ine eşitti.

Bugün, Rusya Federasyonu ülkesi siyasî sınırları içinde kalan ve bağımsız Türk devletleri olmaları gereken özerk Türk Cumhuriyetleri, coğrafi dağılışı bakımın, üçe ayrılarak gözden geçirilebilir:

- Avrupa Rusyası'ndaki Özerk Türk Devletleri*
- Asya Rusyası'ndaki özerk Türk Devletleri*
- Rusya'ya Bağlı Kuzey Kafkasya Özerk Türk Devletleri*

Avrupa Rusyası Özerk Türk Devletleri nüfusunun yaşama bölgeleri, tarihi bir ad olarak, **Volga-Ural Türkleri** yaşama bölgeleri diye adlandırılır (Harita 3, Tablo 5). Sayısı 8'i, toplam alanı 713 bin km².yi ve tahmini 1990 nüfusu 13.2 milyonu bulan bu cumhuriyetlerin yaşama bölgeleri, Doğu Avrupa platformu veya **Ural ön-çukuru** adıyla, bugünkü Rusya'nın da, dağılan S.Birliği'nin de, en zengin petrol çıkarma bölgesidir. Bugün ülke üretiminin (450-500

milyon ton), yaklaşık % 60 ila % 70'i, ikinci Bakü petrol üretim bölgesi adıyla, bu bölgeden çıkarılır. Ama özerk Türk devletlerine, herhangi bir ekonomik yararı olmaz.

Tablo 4

S.S.C.B'nin 21 Aralık 1991 Alma-Ata Toplantısıyla Resmen Dağılması Sonucu Bu İlke Taprakları üzerinde Oluşan Bağımsız Devletler

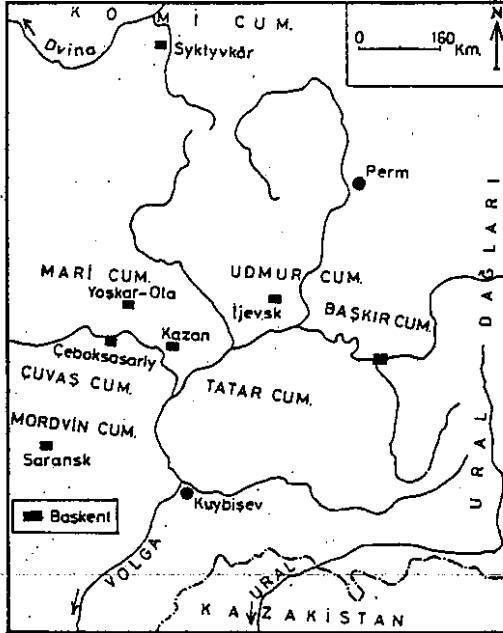
Devlet	Alanı (km ² .)	Nüfusu (1992, bin)	Başkenti
Rusya Federasyonu	17 075 400	149 469	Moskova
Estonya	42 215	1 592	Tallin
Letonya	64 610	2 685	Riqa
Litvanya	65 301	380	Vilnius
Beyaz Rusya (Belarus)	207 600	13 321	Minsk
Ukrayna	603 700	52 135	Kiev
Moldavya	33 700	4 800	Kişinev
Gürcistan	69 700	5 482	Tiflis
Ermenistan	29 800	3 426	Erivan
Azerbaycan	86 600	7 237	Bakü
Kazakistan	2 717 300	16 793	Alma-Ata
Türkmenistan	488 100	3 714	Aşkâbad
Özbekistan	447 400	20 707	Taşkent
Kırgızistan	198 500	4 422	Bişkek
Tacikistan	143 100	5 358	Duşanbe

Asya Rusyası'ndaki Özerk Türk Devletleri; Orta Sibirya'nın güney bölgelerinde yer alan Tuva ve Buryat cumhuriyetleri ile Doğu Sibiryanın geniş bölgelerine sahip (3 milyon km².den fazla) olan Yakut cumhuriyetinden oluşur. Bu üç özerk Türk devletinin, toplam alanı 3.6 milyon km².yi aştığı halde, toplam nüfusları, tahminen yaklaşık 2.1 milyon (1990) kadardır. Bunların da bağımsız olmaları gerekir (Harita 4, Tablo 6). Bütün bu bölgeleri, Çarlık Rusyası yönetimi XVI. yüzyıldan sonra, adım adım işgal ederek, Uzak Doğu'da Büyük Okyanus ve Bering Boğazı'na ulaşmıştır.

Tablo 5

Volga-Ural Boyları veya Ural Dağları Batısındaki Rusya Federasyonu'na Bağlı Özerk Türk Ülkeleri

Özerk Cumhuriyetler	Alanı (km ² .)	Tahmini Nüfus (Bin)	Başkentî
Komi (Ziryan)	372 000	335 (1978)	Syktıvkâr
Mordvin (Mordovan)	26 000	971 (1978)	Saransk
Çuvaş	13 300	1 314 (1982)	Çeboksariy
Mari	23 200	703 (1982)	Yoşkar-Ola
Tatar	66 000	1 500 (1978)	Kazan
Udmur	42 100	1 494 (1978)	İjevski
Başkırdistan	43 600	3 848 (1978)	Ufa
Kırım	27 000	2 277 (1990)	Bahçesaray ?
Toplam	713 400	13 201	----

Harita 3- Rusya Federasyonu'nun Avrupa topraklarındaki özerk Türk Cumhuriyetleri, Volga-Ural boylarında yer alırlar.

Tablo 6

Rusya Federasyonu'na Bağlı Orta Asya ve Doğu Sibirya Türk Ülkeleri

Özerk Cumhuriyet	Alanı (km ² .)	Nüfusu (bin)	Başkenti
Yakutistan	3 103 200	944	Yakutsk
Buryat	351 400	900	Ulan-Ude
Tuva	170 500	276	Kızıl
Toplam	3 625 100	2 120	--

Harita 4- Rusya Federasyonu'nun Asya topraklarındaki özerk Türk cumhuriyetleri: Tuva, Buryat (Türk nüfus, Moğalistan'a doğru yayılmıştır) ve Yakut özerk cumhuriyetlerinden oluşur.

Rusya'nın Kuzey Kafkasya Özerk Türk Devletleri; sayısı 7'yi, toplam alanı 187.7 bin km².yi ve 1990 tahmini nüfusları 5.2 milyonu bulan, bir başka esir Türk ülkeleri bölgesini

Kafkasya'daki diğer özerk ve bağımsız Türk devletleri; Azerbaycan ve Gürcistan'la temsil edilirler. Bunlardan Azerbaycan, tamamen bir Türk devleti olup, kendisine bağlı, Nahçıvan ve Yukarı Karabağ özerk cumhuriyetleri vardır. Gürcü toplumu hristiyan olmakla birlikte, onlar da Türk asıllıdır. Ayrıca bu ülkeye bağlı Abhazya, Acara ve Güney Osetya özerk cumhuriyetleri, birer Türk ülkesidirler (Tablo 8).

Tablo 8

Güney Kafkasya Özerk ve Bağımsız Türk Ülkeleri

Ülke	Alanı (km ²)	Nüfus (1991, bin)	Başkenti
Azerbaycan	86 600	7 136.6	Bakü
a) Anavatan	76 670	6 637.6	--
b) Nahçıvan	5 530	305.7	Nahçıvan
c) Yukarı Karabağ	4 400	193.3	Ağdam
Toplam	86 600	7 136.6	--

Gürcistan	69 700	5 482.0	Tiflis
a) Anavatan	54 200	4 468.7	--
b) Abhazya	8 600	533.8	Suhumi
c) Acara	3 000	381.5	Batum
d) Güney Osetya	3 900	98.0	Sinvali
Toplam	69 700	5 482.0	--
Genel Toplam	102 100 ¹	8 149.9 ²	--

(1) Gürcistan'ın ana vatan toprakları ve

(2) yine bu ülkenin ana vatan nüfusu hariç.

Buraya kadar, özetle dağılımları belirtilmiş olan bağımsız Türk devletlerine bağımlı Türk devletlerinin toplam alanı, daha önce de değinildiği üzere, 11.2 milyon km² dolayındadır. Bunlardan, bağımsız Türk devletleri, 4,9 milyon km² lik bir araziye ve 1990'da, 114 milyonu aşan bir nüfusa sahiptir (Tablo 8). Ancak, Türk Dünyası arazisinin, henüz ancak % 44'ü (4 898 933 km².) bağımsız Türk devletlerine aittir. Geriye kalan % 56'sı (6 243 100 km².), özerk cumhuriyetler adıyla, işgal altındadır (Tablo 9). Bunlara da, mutlaka bağımsız devlet olma hakları verilmelidir.

Tablo 8

Bağımsız Türk Dünyası'nın Alanı ve Nüfusu

Devlet	Alanı (km ²)	Nüfusu (1990, bin)
1- T.C.	814 578	56 473.0
2- Kazakistan	2 717 300	16 300.0
3- Türkmenistan	488 100	3 714.3
4- Özbekistan	447 400	20 706.2
5- Kırgızistan	198 500	4 422.2
6- Tacikistan	143 100	5 358.3
7- Azerbaycan	86 600 ¹	7 136.0
8- K.K.T.C ²	3 355	171.0
Toplam	4 898 933	114 281.0

(1) Nahçıvan ve Yukarı Karabağ özerk cumhuriyetleri dahil.

(2) Bu devlet, 1983'ten beri bağımsız bir cumhuriyettir. Ama, Türkiye'den başka hiçbir devlet, bu devleti tanımamıştır.

Türk Dünyası, buraya kadar veriler ölçüsünde devletlerinin adları, ülke alanları ve nüfus sayıları verilmiş olanlar kadar değildir. Bu büyük dünyanın haşmet ve heybetini, daha belirgin bir biçimde kavrayabilmek için, başka devletlerin egemenliği altında yaşayan **Türk nüfus toplulukları** ve bunların **coğrafi dağılım bölgeleri** de, burada mutlaka gözden geçirilmelidir.

Türk Dünyası'nda, fazla Türk nüfus yaşayan ülkelerden biri, **Afganistan** olup, bu ülke nüfusunun (ülke alanı 652 225 km² ve 1992 nüfusu 15.4 milyon), hemen hemen % 40'a yakını, yani 5.5 ilâ 6 milyon; *Tacik, Özbek, Hazerî ve Türkmen* gibi, Türk nüfus topluluklarından oluşur. Türkler, ülkenin her bölgesine dağılmışlardır. Bu nedenle de, belli bir Türk nüfusu yoğunluk bölgesinden söz etmek, pek mümkün değildir.

Orta Doğu ülkeleri içinde, en çok Türk nüfus yaşayan ülke, **İran** olup (Harita 6), bu ülkede en yoğun Türk nüfus yaşama bölgeleri, şu bölgelerdir:

a) **Türkiye ve Kuzey Azerbaycan'a komşu Güney Azerbaycan:** Ülkede bu bölgenin resmî adı *Doğu Azerbaycan* olup, merkezi *Tebriz*, alanı 65 842 km² ve nüfusu, 4.2 milyon (1986) kadardır (Şüphesiz, bu nüfusun hepsi Türk nüfus değildir).

b) **Batı Azerbaycan:** Güney Azerbaycan'ın (bu adlandırma Kafkasya'daki Azerbaycan'a göre yapılmıştır), güney ve batı bölgeleri, yani Türkiye'ye komşu olan bölgeleridir. Merkezi Urumiye veya Urmiye, alanı 37 600 km² ve nüfusu (1986), 2 milyon kadardır.

Tablo 9

Özerk (Yarıbağımsız) Türk Devletlerinin Alan ve Nüfusları

Özerk Devlet	Alanı (km ²)	Nüfusu (1990, bin)	Bağlı Olduğu Ülkeler
Şinkiang-Uygur	1 646 900	15 156	Ç.H.C.
Koni	372 000	355	Rusya
Mordovan	26 200	971	Rusya
Çuvaş	13 300	1 314	Rusya
Mari	23 200	703	Rusya
Tatar	66 000	1 500	Rusya
Udmur	42 100	1 494	Rusya
Başkırd	43 600	3 848	Rusya
Kırım	27 000	2 277	Rusya
Yakut	3 103 200	944	Rusya
Buryat	351 400	900	Rusya
Tuva	170 500	276	Rusya
Kalmuk	75 900	310	Rusya
Adıgey	7 600	417	Rusya
Karaçay-Çerkez	14 600	359	Rusya
Kabartay-Balkar	12 500	681	Rusya
Çeçen-İnguş	19 300	1 154	Rusya
Kuzey Osetya	8 000	610	Rusya
Dağıstan	50 300	1 704	Rusya
Gorno-Altay	92 600	193	Rusya
Hakasya	61 900	577	Rusya
Abhazya	8 600	534	Gürcistan
Acara	3 000	362	Gürcistan
Güney Osetya	3 900	98	Gürcistan
Toplam	6 243 100	37 092	--

c) **Fars, veya Faristan:** Basra körfezi kıyılarına komşu, merkezi Şiraz, alanı 125 600 km² ve nüfusu (1986) 3.2 milyon kadardır.

d) **Horasan:** Türkmenistan'a komşu olan bu eyalet, ülkenin kuzeydoğusundadır. Merkezi Meshed, alanı 315 700 km² ve nüfusu (1986) 5.3 milyon kadardır.

e) **Gilan:** Ülkenin, Hazar kıyılarının adıdır. Merkezi Reşt, alanı 14 820 km² ve nüfusu (1986) 2 milyon kadardır.

Ayrıca ülkenin iç bölgelerinde, çok sayıda **könar-göçer Türk** oymakları (nomadlar) yaşamaktadır.

Bugün İran'ın nüfusunun (1992'de 59.5 milyon, tahmini), % 27 gibi yüksek bir payı; *Azeri, kaşkay, Afşar, Kaçar, Şahseven ve Türkmen* adlarıyla, Türk nüfustan oluşur (Tablo 10, Harita 6). Bu da, 16 milyona yakın bir Türk nüfus demektir. İran yönetimleri, en büyük azınlık grubu oluşturan bu Türk nüfusun siyasi sorun olabileceğini hep dikkate almışlar ve *birlik* oluşturmalarını önlemek amacıyla *Türk* terimi yerine, hep az önce sıralanan oymak, veya boy adlarını kullanmışlardır. Türkçe eğitim-öğretim görmelerini de, sürekli önlerler. Ülkede *Farsça* öğrenmek zorunludur ve ana dil kabul edilir. Ama bu nüfusun hepsi de, Türkçe konuşmaktadır.

Tablo 10

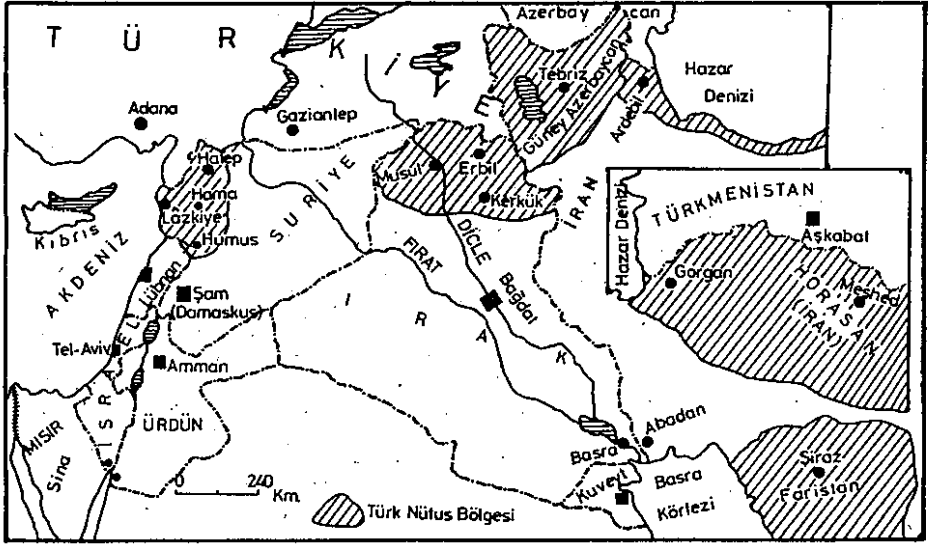
Orta Doğu Ülkelerinde Türk Nüfusun Dağılışı

Ülke	Tahmini Nüfus (bin)	Ülke	Tahmini Nüfus (bin)
İran	16 100	Irak	1 500
Suriye	120	Afganistan	6 200
K.K.T.C.	171	Toplam	23 091

Orta Doğu ülkelerinde, Irak da önemli bir Türk nüfusa sahiptir. Yaklaşık 485 yıl (1533-1918) Osmanlı-Türk yönetiminde yaşamış bu ülkede, az çok ülkenin her yöresinde Türk nüfusa rastlanmasında doğaldır. Ama Türk nüfusun yoğun olarak yaşama bölgesi, **Kuzey Irak topraklarıdır**. Bu bölgede *Delhuk, Erbil (İrbil), el-Süleymaniye ve Musul, kuzey Irak Kürt Özerk Bölgesi* diye adlandırılır. Bölgenin alanı 38 650 km² ve 1990 nüfusu, 2.3 milyondan biraz fazla olarak (2 362 000 kadar) kabul ediliyordu. Ama Kürt bölgesi olarak adlandırılan bu bölgede, yaklaşık 1.5 milyon **Türkmen** yaşadığı ve bunların **öz be öz Türk** olduğu, bölge nüfusunun da, % 63.5 gibi yüksek bir payının bu nüfustan oluştuğu, her nedense göz ardı edilmek istenir (Harita 6 ve Tablo 10).

Suriye'nin her bölgesinde tek tük de olsa, Türk nüfus vardır. Ama en fazla Türk nüfusa; *Halep, Hama, Humus ve Lâzkiye* kentleri ve çevrelerinde rastlanır (bu ülke, 400 yıl kadar Türk yönetiminde kalmıştır). Ülke nüfusunun (1992'de 18.8 milyon) yaklaşık % 6.5 ila % 7'si, yani 120-125 bin kadarı, Türk nüfustan oluşur. Bu nedenlerle, **Lübnan'da** da Türk nüfus vardır. Hatta *Ürdün, Suudi Arabistan, Yemen, Birleşik Arap Emirlikleri, Mısır, Libya, Tunus, Cezayir ve*

Fas ile Etiyopya ve Sudan'da da, Osmanlı-Türk yönetimi devresinden kalma, epéyce Türk nüfus yaşar. Ama bunlann, sayısı ve coğrafi dağılış bölgeleri hakkında, elde veri yoktur.

Harita 6-Orta Doğu ülkelerinde Türk nüfus yoğunluk bölgeleri

Hatırlanacağı üzere Kıbrıs (9251 km² ve 1990'da 980 bin nüfus), 15 Kasım 1983 tarihinde, milletlerarası kuruluşlar onaylamasalar da, resmen ikiye bölünmüştür. Adanın kuzey yarısı üzerinde, 3355 km² lik alanda (Adanın % 36.2'si) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti oluşmuştur. Bu bağımsız *Yavruvatan*, 1990'da 171 bin nüfusa sahipti.

Türk Dünyası'nda, bugün de önemli bir Türk nüfus yaşama bölgesi, **Balkan Ülkeleri**'dir. **Bulgaristan**'dan; gerek cumhuriyet devri öncesi ve gerekse Cumhuriyet devrinde (örneğin 1828-1829, 1877-1878, 1951-1988) çok sayıda Türk nüfus Anadolu'ya göçtüğü halde, yine de bugün bu ülke, **koyu bir Türk damgası** taşır. Ama, başta **Güney Bulgaristan** olmak üzere Rodop dağları çevresi, Tunca, Meriç ve Arda boyları, Burgaz çevresi; Güney Dobruca (Dobruca bölgesinin Bulgaristan'da kalan bölümü), Türklerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerdir. Güney Dobruca'nın devamı olan *Deliorman* bölgesi de, Türk nüfusun yoğun olduğu bir bölgedir.

Bu ülkede Türk nüfus, devamlı *asimile* edilmeye çalışılmıştır. Zulüm ve baskı görmüştür. Özellikle 1949-1990 devresinde komünist yönetim, Türk nüfusu Türkiye'ye göçe zorlamıştır. Türk damgası taşıyan her şey (camiler, çeşmeler, medreseler gibi sanat eserleri), sistemli olarak yok edilmeye çalışılmıştır. Türk nüfusun adlarını, Bulgarca adlarla değiştirme operasyonuna girişilmiş; sünnet, ibadet ve benzer geleneklerin uygulanması yasaklanmıştır; camiler ibadete kapatılmış ve *asimilasyon yoluyla bulgarlaştırma* politikaları uygulanmıştır. Bu baskılar nedeniyle, en yeni göç dalgası, 1989'da Anadolu'ya gelmiştir (380 bin kadar). Ama yine de,

bugün Bulgaristan nüfusunun (1992'de 8 985 000), % 10'u Türk nüfustan oluşur. Bu da, 900 bin dolayındadır (Tablo 11; Harita 7). Uzun yıllar baskı gören Türk nüfusun, 1990'da komünist yönetimin yıkılmasıyla, rahat bir ortama kavuştuklarını; adlarının iade edildiğini, geleneklerine serbestlik bulunduğunu, özellikle 1985-1989 devresinde mallarına el konulan ailelerin, mallarının iade edildiğini, Türklere işkence ve eziyet eden komünist yöneticilerin cezalandırıldığını görüyoruz. Umulur ki, bu âdil ve insanî uygulama, hep devam eder.

Aslında Yunanistan'da, Lozan Barış Andlaşması devresine kadar, bugünkünden çok daha fazla Türk nüfus vardı. Ancak, bu barış (24 Temmuz 1923) uyarınca Anadolu'daki 150 bin kadar Rum bu ülkeye gönderilmiş ve Batı Trakya Türk nüfusu hariç (buna karşılık İstanbul rumları da hariç), bu ülkedeki 400 bin kadar Türk nüfus da, Anadolu'ya gönderilmiştir. Bununla birlikte, yine de Yunanistan'da Türklere, önemli bir azınlık nüfus oluşturur. Ülke nüfusunun (1992'de 10 288 000), yaklaşık % 1.5'i yani, 1992'de 150 bine yakını, Türk nüfus azınlığından oluşuyordu.

Türk nüfus, bu ülkenin Batı Trakya bölgesinde yaşar. Ülkenin yönetim üniteleri arasında bu bölge, Kuzey Ege Bölgesi ünitesini oluşturur. Ancak Batı Trakya, Türkiye ve Yunanistan sınırını belirleyen, Meriç ırmağı ile batıda Vardar ırmağı (Selânik batısı) tarafından sınırlanmış bölge olup, 18 bin km².ye yakın bir arazinin adıdır. Kuzeydeki sınırı Rodop dağlarının güney etekleri (Bulgaristan Türk nüfus bölgesi sınırları içine taşar), güney sınırı ise kuzey Ege kıyılarıdır. Türkiye sınırları içinde kalan Doğu Trakya, 24 378 km². olup, Meriç doğusu, Türkiye toprakları olarak düşünülür. Böylece Trakya'nın alanı, 42 300 km².yi aşar (Tablo 12). Aslında Trakya, bütün bir coğrafi ünitedir. Bugünkü durum, 1912 Balkan savaşı sonucu ortaya çıkmış ve Lozan Barışı ile de onaylanmıştır. Ne var ki Meriç (Rumca Evros), doğal bir sınır değildir. Bu politik hat, bir bütün Türk Dünyası'nı ikiye böler. Batı Trakya Türk azınlığına yapılan zulme rağmen, yine de Vardar'a kadar bu bölge, bizim Trakya'nın benzer özelliklerini taşır. Fiziki özelliklerde ise, pek fark yoktur. Vardar'dan İstanbul'a (kuş uçuşu yaklaşık 500 km), yeknesak bir topoğrafya hâkimdir. Etnik ayrılık değil, aksine, etnik birlik vardır. Bugün Meriç'in doğusunda, örneğin Edirne nasıl koyu ve silimez bir Türk damgası taşır; bu sözde ve kâğıt üzerinde sınırı batısındaki Dedeağaç, Gümülcine, İskeçe; onun hemen güneyindeki Yenice, Kavala, Drama ve Serez ile bütün bunlara bağlı köyler de, o derecede koyu bir Türk damgası taşımaktadır. Irkçı Yunan yönetimi, bütün bu yerleşmelerin adlarını değiştirerek; örneğin Dedeağaç yerine Alexanhroupolis, Gümülcine'ye Komotini, İskeçe'ye Xaouthe... deseler de; bu bölgede dereler, tepeler, ırmaklar, dağlar, kent ve köylerin adları, hep Türkçe adlardır ve Türk kalacaktır.

Yunanistan, Batı Trakya Türk Dünyası'nı eritmeye, asimile etmeye çalışmaktadır, Lozan Barışı hükümleri ve B.M'in azınlık hakları kararlarına rağmen, taşınır (menkul) ve taşınmaz (gayri menkul) mal-mülk edinmelerini engeller. Örneğin, bir cami veya okulun onarımına, yeniden yapılmasına, Türk ailelerin birbirlerine taşınmaz mal (arsa, arazi, biha) satışlarına izin verilmez. Türk nüfusun, dil ve din birliğinin geliştirilmesini sürekli engeller. Hatta Yunanlı yöneticiler; Batı Trakya'da Türk yok, müslüman olmuş rumlar vardır iddiasını ileri sürerler. Nitekim Yunanistan yüksek mahkemesi, 29 Ocak 1988 tarihinde, böyle bir karar da almıştır. Hiç tarihi gerçek, mahkeme kararı ile değişir mi?

Tablo 11

Balkan Ülkelerinde Türk Nüfus (1990 tahmini)

Ülke	Tahmini Nüfus (bin)	Ülke	Tahmini Nüfus (bin)
Bulgaristan	900	Yunanistan	150
Romanya	225	Makedonya	180
Bosna-Hersek, Kosova-Sancak	600	Arnavutluk	50
		Toplam	2 105

Tablo 12

Trakya Topraklarının Siyasal Bölünüşü (Meriç'e göre)

Siyasi Bölge	Alanı (km ²)	Nüfusu (1990, bin)	Ait olduğu Ülke
Batı Trakya	17 993	768.5	Yunanistan
Doğu Trakya	24 378	975.4	Türkiye
Toplam	42 371	6 743.9	--

Dağılan Eski Yugoslavya sınırları içinde de, hayli Türk nüfus vardır. Bu komünist federe devletin, 1990-1991 yılları arasında resmen dağılması sonucu, siyasal sınırları içinde; kuzeybatıdan güney ve güneydoğuya doğru, beş siyasal devlet oluşmuştur (Tablo 13).

Özellikle Bosna-Hersek, Makedonya ve Yeni Yugoslavya'nın Kosova, Sancak ve Karadağ bölgelerinde; eskiden beri, yani Osmanlı İmparatorluğu yönetiminden günümüze, bir hayli Türk nüfus yaşamaktadır. Greçi elde kesin istatistiksel veriler yoktur. Ama yaklaşık 180 bini Makedonya, 40-50 bini Arnavutluk ve 600 binden fazlası da Bosna-hersek ve Yeni Yugoslavya'nın Kosova, Saçnak ve Karadağ bölgelerinde olmak üzere, 1991 yılında dağılan eski Yugoslavya'da, 1990'da 800 binden fazla Türk nüfus yaşamakta olduğu söylenebilir.

Balkan ülkelerinde, halen fazla Türk nüfus bulunan ülkelerden biri de, Romanya'dır. Hatırlanacağı üzere bugünkü Romanya, Boğdan ve Eflâk diye iki üniteden oluşuyor, ve de Boğdan-Eflâk Beylerbeyliği adıyla, uzun yıllar Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı bulunuyordu. İşte bu günkü Romanya (alanı 237 bin km². ve 1992 nüfusu, 23.3 milyon) azınlık nüfusundan olan Türk nüfus (diğer azınlıklar Macar, Çingene, alman ve Yahudi), o zamandan bu ülkede kalmış Türk nüfusun, bir devamıdır. Bugün bu ülkenin, özellikle Dobruca bölgesi, yoğun bir Türk nüfus yaşama bölgesidir. Türk nüfus yaşama bölgesi, buradan Romanya Moldavyası (eski Boğdan) ve 1991'de Rusya'dan bağımsızlığını alan Moldavya'ya doğru devam eder. Dobruca bölgesi dala çok Pomak Türkleri ve Moldavya ise, Gagavuz Türkleri'nin yaşama bölgeleridir. Ayrıca Romanya-Yeni Yugoslavya-Macaristan sınırlarının kesişme bölgesi olan Banat bölgesinde de, epeyce Türk nüfus yaşar. Örneğin bu bölgede Timişoara, yani Osmanlı yönetimi devrinin Temişuar kenti ve çevresinde de, önemli bir Türk nüfus vardır. Hatta günümüzde bile Temişuar (Timişoara), Köstence, Babadağ (Köstence'nin kuzeybatısı), Yaş (Romanya Moldavyası) ve Krayova (Eflâk), âdeta birer Marmara veya Ege kentlerimiz benzerler.

Ülke nüfusunun yaklaşık % 1'i, yani 225 bini, Türk nüfustan oluşur.

Tablo 13

Eski Yugoslavya'nın Dağılmasıyla oluşan Devletler (1991)

Devletin Adı	Alanı (km ²)	Nüfusu (1990)	Başkenti
Slovenya	20 252	1 984 000	Ljubljana
Hırvatistan	56 538	5 744 000	Zagreb
Bosna-Hersek	51 129	4 351 000	Saraybosna
Makedonya	25 667	2 101 000	Üsküp
Yeni Yugoslavya	102 173	10 150 000	Belgrad

Balkan ülkelerindeki Türk nüfusun coğrafi dağılışını burada tamamlarken; Romanya-Moldavyası Türk nüfusun yaşama bölgesinin (Gagavuz Türkleri) devamı olması dolayısıyla, Moldavya Türk nüfusunun da, hatırlamak gerekir. Daha önce de değinildiği üzere, 1991 yılında resmen tarihteki yerini alan eski S.S.C.B'nin toprakları üzerinde, şimdilik kaydıyla, 15 bağımsız devlet kurulmuştur (Gelecekte bu sayı, daha da artabilir). Oluşan bu yeni devletlerden biri de, alanı 33 700 km². kadar olan Moldavya'dır. Romanya'ya komşu ve zaten topraklarının 20 bin km². kadarını bu ülkenin işgalinde olup, gerçi Prut ırmağı, Romanya-Moldavya arasında sınır çizirse de, bu ırmağı aslında siyasi bir sınırdır ve Moldavya ülkesinin birliğini parçalamıştır. Tıpkı Meriç gibi. Nüfusu 4.8 milyon (1992) kadar olan bu ülke nüfusunun, % 3.6'sı Türk nüfustan oluşur. Bu da, 172 bini aşar (Gagavuz Türkleri).

Harita 7- Balkan ülkelerinde Türk nüfus yoğunluk bölgelerinin coğrafi dağılışı.

Sonuç

1- **Türk Dünyası arazi büyüklüğü** (Türk nüfus topluluklarının yaşama bölgeleri hariç), **11 200 000 km²** kadardır. Başka bir ifadeyle, **Avrupa** (10.5 milyon km²) ve **Okyanusya** (8.5 milyon km²) ana karaları ile, örneğin **A.B.D** (9.5 milyon km²), **Çin** (9.6 milyon km²), **Kanada** (9.9 milyon km²) gibi büyük dünya ülkelerinden, daha büyük bir araziye sahiptir.

Ama ne yazık ki, **21 Aralık 1991 tarihi** itibariyle, Türk Dünyası bağımsız Türk devleti sayısı 8'e çıktığı halde, bu geniş dünyanın, ancak % 44'ünde, yani 4 898 933 km² si üzerinde Türk milleti egemendir. Geriye kalan % 56'sı, veya 6 243 100 km² si, henüz işgal altındadır. Üzerinde 24 özerk Türk Cumhuriyeti bulunan bu arazideki özerk (yarıbağımsız) devletlerin; biri **Çin** siyasal sınırları içinde, üçü **Gürcistan** ve 20'si de 1991 yılında resmîyet kazanan, **Rusya Federasyonu** siyasal sınırları içinde bulunmaktadır.

2- **Bağımsız Türk Devletleri, İşgal altındaki Özerk Türk Cumhuriyetleri** ve Orta Doğu ile Balkan ülkelerindeki **Türk toplulukları**; 1990 yılı itibariyle, tahminen **178 800 000 toplam nüfusa** sahiptir.

Özellikle komünist Rus yönetimi ve komünist Çin yönetimi, işgalleri altındaki Türk ülkelerinde nüfus dengesini, dikkat çekici bir oranda değiştirmişlerdir. Bu nedenle, **Türkiye hariç**, Türk nüfus yaşama bölgelerinin siyasal sınırları içinde nüfusun, ancak % 75 ila % 78'i Türk nüfustur. Örneğin bugün Kazakistan nüfusunun, % 43.6'sı Rus (% 37.8) ve Alman (% 5.8) nüfustan oluşur. Ama Özbekistan nüfusunda Rus azınlık % 8.3, Tacikistan nüfusunda % 7.6, Türkmenistan nüfusunda % 9.5 ve Kırgızistan nüfusunda ise, % 21.5 dolayındadır.

Bundan dolayı, Türk Dünyası siyasal sınırları içinde, 1990'da yaşamakta olan 178.8 milyon nüfusun, yaklaşık **140 000 000'u Türk nüfus** olarak kabul edilebilir. Bu nüfus, Japonya nüfusundan (1990'da 124 milyon), İngiltere (1990'da 55.5 milyon) ve Fransa'nın (1990'da 56.9 milyon) her ikisinin, veya Fransa ile Almanya'nın (1990'da 79.7 milyon) her ikisinin toplam nüfusundan, daha fazla idi.

3- Gerçi 21 Aralık 1991 tarihinde, Türk Dünyası siyasî coğrafyası sınırları içindeki bağımsız ve egemen Türk Devleti sayısı, 8'e çıkmıştı. Ama bu, asla yeterli değildir. Çünkü halen, adına Sincan-Uygur Özerk Cumhuriyeti deseler de, simgesi **Altay dağları** olan, Türk milletinin ana yurdu ve kaynağı **Doğu Türkistan**, Çin'in işgali altındadır. Alanı 1.7 milyon km² ye yaklaşan ve 1990'da nüfusu 15 milyonu aşan bu topraklar, emperyalist komünist yöneticiler tarafından gasp edilmiştir. Gürcistan siyasî sınırları içinde üç ve 1991'de oluşan Rusya Federasyonu siyasî sınırları içinde 20 olmak üzere, halen bağımsız olması gereken, **daha 24 Türk devleti** vardır. Bütün bu ülkelerin arazisi, yaklaşık 6.2 milyon km² ye ulaşmakta ve fiilen, işgal altında bulunmaktadır.

4- Vatanlarının siyasî sınırları belli olmayan **Türk toplulukları**; nüfus fazlalığı yönünden, sırayla Afganistan, komşularımız İran, Irak, Suriye, Yunanistan, Bulgaristan ile Bosna-Hersek, dağılan Yugoslavya'dan oluşan Sırbistan'ın Kosova ve Sancak bölgeleri, Makedonya, Arnavutlu, Romanya, Moldavya ve diğer ülkelerde yaşamaktadır.

Bunlar da, esir sayılır. Çünkü, milletlerarası anlaşmalarda ifadesini bulan hakları, Tâbi oldukları devletlerin yöneticileri tarafından, her devrede ihlâl edilmiştir. Yüzyıllardan beri, *istenmeyen vatandaşlar* damgasını taşırlar.

Türk Dünyası, gelişmesi ve güçlenmesi istenmeyen bir dünyadır. Tarih boyunca, amansız ve acımasız pek çok düşmanları olmuştur; bugün de vardır, yarın da olacaktır. Şimdi hedef, Orta Doğu'nun lideri ve 2000'li yılların süper gücü, ikinci ana yurtttaki büyük Türk devleti, yani **Türkiye Cumhuriyeti'nin**, ekonomik kalkınmasını önelemektedir.

Kaynakça

- Akyol, T., 1990, *Azerbaycan-Sovyetler ve Ötesi*. İstanbul.
- Alptekin, İ.Y., 1981, *Doğu Türkistan Davası*, İstanbul.
- Ardel, A., 1963, *Doğu Türkistan*. Türk Kültürü. Cilt: 3, Sayı: 8, Ankara.
- Ardel, A., 1964, *Batı Türkistan'ın Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası*. Türk Kültürü, Sayı: 24, Ankara.
- Ardel, A., 1964, *Esir Türk Ülkelerinin Coğrafyasına Toplu Bakış*. Türk Kültürü, Sayı: 21, Ankara.
- Ardel, A., 1964, *Orta Asya Coğrafyasına Toplu Bakış*. Türk Kültürü, Cilt: 3, Sayı: 1, Ankara.
- Ardel, A., 1964, *Türkmenistan*. Türk Kültürü, Sayı: 20, Ankara.
- Ardel, A., 1992, *Türk Ülkelerinin Tabii Coğrafyası*. Türk Dünyası El Kitabı, Birinci Cilt, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay. No. 121, Sayı: A-23, Ankara.
- Azmun, Y., 1965, *İran Türkmenleri*. Türk Kültürü, Sayı: 28, Ankara.
- Buğra, M., 1964, *Doğu Türkistan'a Dair*. Türk Kültürü, Sayı: 21, Ankara.
- Caferoğlu, A., 1964, *Altay Türkleri*. Türk Kültürü, Sayı: 23, Ankara.
- Caferoğlu, A., 1964, *Türkmenler*. Türk Kültürü, Sayı: 20, Ankara.
- Caferoğlu, A., 1965, *Kafkasya Türkleri*. Türk Kültürü, Sayı: 38, Ankara.
- Devlet, N., 1985, *Rusya Türklerinin Millî Nücadele Tarihi (1905-1917)*. Ankara.
- Devlet, N., 1989, *Çağdaş Türk Dünyası*. Marmara Üniv. Yay. No. 475, Fen-Edebiyat Fak. Yay. No. 12, İstanbul.
- Dönmez, Y., 1964, *Çuvaşistan*. Türk Kültürü, Sayı: 24, Ankara.
- Dönmez, Y., 1964, *Yakutistan*. Türk Kültürü, Sayı: 21, Ankara.
- Dönmez, Y., 1987, *Türk Dünyası'nın Beşerî ve İktisadî Coğrafyası*. İstanbul Üniv. Yay. No. 1878, Coğrafya Bölümü Yay. No. 74, İstanbul.
- Merçil, E., 1965, *Afganistan'daki Türkmenler*. Türk Kültürü, Sayı: 32, Ankara.
- Nadir, D., 1992, *Türk Dünyası'nın Demografik ve Ekonomik Yapısına Toplu Bir Bakış*. Türk Dünyası El Kitabı, Birinci Cilt, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay. No. 121, Sayı: A-23, Ankara.
- Tanoğlu, A., 1950-1951, *Bulgaristan Türklerinin Son Göç Hareketi*. İstanbul Üniv. İktisat Fak. Mecmuası, Cilt: 14, İstanbul.
- Ülküsal, M., 1966, *Dobruca ve Türkler*. Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yay. No. A. 7, Ankara.
- Yücel, T., 1960, *Asya'nın Fizikî Coğrafyası*. Barkanoğlu Matbaası, Ankara.
- Yücel, T., 1965, *Asya'nın Beşerî ve İktisadî Coğrafyası*. Eroğlu Matbaası, Ankara.
- Yücel, T., 1987, *Batı Türkistan Coğrafyasına Toplu Bakış*. Türk Kültürü, Sayı: 294, Ekim 1987, Ankara.